
Ämnesproven i grundskolans årskurs 9 och specialskolans årskurs 10

Historia
Årskurs 9
Vårterminen 2018

Inledning

Utgångspunkten för de nationella proven i historia är kursplanen i historia. Denna har det övergripande målet att **utveckla elevers historiemedvetande** genom tre samverkande förmågor: kunskap om historia, kunskap om hur historia skapas och kunskap om hur historia används. För att göra detta betonas även en fjärde förmåga – att använda historiska begrepp.

Historiemedvetande innebär att vi försöker orientera oss i och förstå nuet med hjälp av tolkningar av det förflutna, för att kunna förhålla oss till och ha en handlingsberedskap inför framtiden. Våra behov av orientering bestämmer vilka frågor vi ställer till det förflutna för att kunna förstå nuet. Det innebär att de förmågor som kursplanen vill utveckla hos elever, och som provet med hjälp av kunskapskraven ska pröva, på olika sätt utvecklar deras historiemedvetande.

Provbeskrivning

Det nationella ämnesprovet i historia för år 9 läsåret 2017/18 genomfördes som två delprov om vardera 120 minuter den 18 och 20 april. Delprov A innehöll 11 uppgifter och Delprov B 11 uppgifter. Totalt innehöll provet således 22 uppgifter som bedömdes i enlighet med kunskapskraven för historia år 9.

De förmågor som anges i kursplanen och de delkunskapskrav som relateras till respektive förmåga var utgångspunkten för provkonstruktionen och bedömningen. Detta framgår tydligt av den blankett för resultatrapportering som finns som kopieringsunderlag i bedömningsanvisningarna. Antalet uppgifter var för den förmåga som behandlar referensramskunskaper nio, för förmågan att hantera källor fyra, förmågan att reflektera över historieanvändning fem och för förmågan att använda begrepp fyra. Det vill säga sammanlagt 22 uppgifter. Eftersom en uppgift där belägg getts för nivån A anses innebära att även de underliggande nivåerna E och C har uppnåtts så ges belägg även för dessa. På samma sätt ges vid ett belägg för nivån C även belägg för nivån för E. Det totala antalet belägg i provet var 60.

Vid provkonstruktionen var målet att alla delkunskapskrav skulle prövas. Det skedde också och alla delkunskapskrav som innehöll progression kunde prövas upp till nivån för A.

Provet innehöll också stödstrukturer i form av enkla bedömningsmatriser för att eleven skulle kunna se vilken progression som efterfrågades i svaret.

För att underlätta elevers förståelse av provet genomgick det en omfattande språkgranskning av erfarna lärare i svenska som andraspråk och ett stort antal justeringar gjordes. Ett konsekvent vägval

har också gjorts ifråga om källtexter där dessa skrivs om på enkel svenska för att underlätta elevers förståelse.

Förutom kunskapskravet så utgjorde även det centrala innehållet utgångspunkten för provkonstruktionen där målet var att sprida uppgifternas innehåll jämnt över de olika kunskapsområdena.

Bedömningsanvisningarna innehöll en genomgång av uppgiftens koppling till relevanta kunskapskrav, ett angivande av vilka bedömningsaspekter som var aktuella, en bedömningsmatris där progressionen angavs och ett antal kommenterade autentiska exempelsvar, för att konkretisera bedömningsmatrikens innehåll. Dessutom angavs vanliga orsaker till att elevsvar inte uppnådde belägg för E.

Förändringar i konstruktionen av 2017 års prov i förhållande till föregående år

De viktigaste slutsatserna i den provrapport som lämnades om 2016 års prov var följande:

- Omfattningen av provet i form av ökat antal belägg från 55 till 60 är ett problem. En relativt stor grupp av de lärare som genomförde provet anser att det är alltför omfattande. Förändringen gentemot uppfattningen om föregående års prov är påtaglig. En viktig slutsats är att det ökade antalet belägg måste kompenseras genom en delvis förenklad uppgiftskonstruktion för att inte provtiden ska uppfattas som för knapp
Åtgärd: En strävan är att låta antalet uppgifter med strukturerade svarsformat öka samtidigt som nya format med kortsvarsfrågor prövas mer.
- Stora ansträngningar har gjorts för att förbättra den språkliga nivån på provet. Den förbättring, relativt sett, av resultatet för elever med svenska som andraspråk gentemot elever med svensk bakgrund som gjordes i 2016 års prov har brutits. Även om en del av förklaringen till det sämre resultatet i 2017 års prov troligen ligger i en förändrad sammansättning av elevgruppen måste arbetet med ytterligare förbättringar av den språkliga nivån fortsätta.
Åtgärd: Ytterligare åtgärder genomförs för att förenkla språk och struktur. Det är emellertid inte möjligt att kompensera språkligt för mycket kort historieundervisning utifrån svenska styrdokument.
- Provets resultat kan ses som en fortsatt stabilisering. Det ligger i linje med de prov som genomfördes 2013 och 2014, innan uppgifter med strukturerade svarsformat ingick i någon större utsträckning, liksom med 2016 års prov där en förbättring av uppgifter med strukturerade svarsformat pågick.
De förbättrade utprovningrutinerna har skapat förutsättningar för att utveckla denna typ av uppgifter och särskilt då kravgränssättningen för enskilda uppgifter. Det arbetet

måste därför fortsätta för att ytterligare förstärka provets stabilitet. En ytterligare utveckling av partnerskolesystemet i utvärkningsarbetet bör ske.

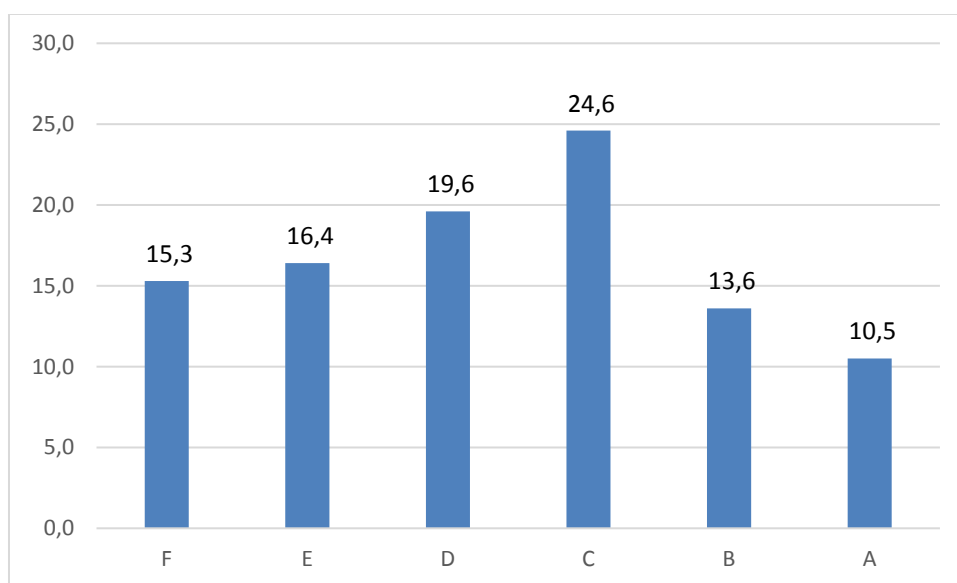
Åtgärd: Partnerskolesystemet byggs vidare så att utvärkningsarna stabiliseras ytterligare.

Resultat

Provbetyg

Ett provbetyg sattes på provet utifrån de principer som redan beskrivits. Provbetygen fördelades enligt nedanstående diagram.

Diagram 1. Fördelningen av provbetygen på 2018 års prov

En jämförelse med föregående års resultat, då 8,5 procent av eleverna erhöill provbetyget A, visar på högre nivå i 2018 års prov. Andelen elever med provbetyget E har ökat något från 15,8 procent i 2017 års prov medan andelen elever med provbetyget F har ökat från 13,2.

Uppgiftsresultat

För att kunna behandla resultatet på uppgiftsnivå har elevresultat på individnivå insamlats. Lärare som genomfört provet i samhällsorienterande ämnen uppmanades att till 30 juni rapportera in resultaten på uppgiftsnivå för de elever som var födda den 6:e, 16:e och den 26:e i varje månad i en digital databas. Inmatningen gjordes för var och en av provets uppgifter. Resultaten för 1764 elever rapporterades in

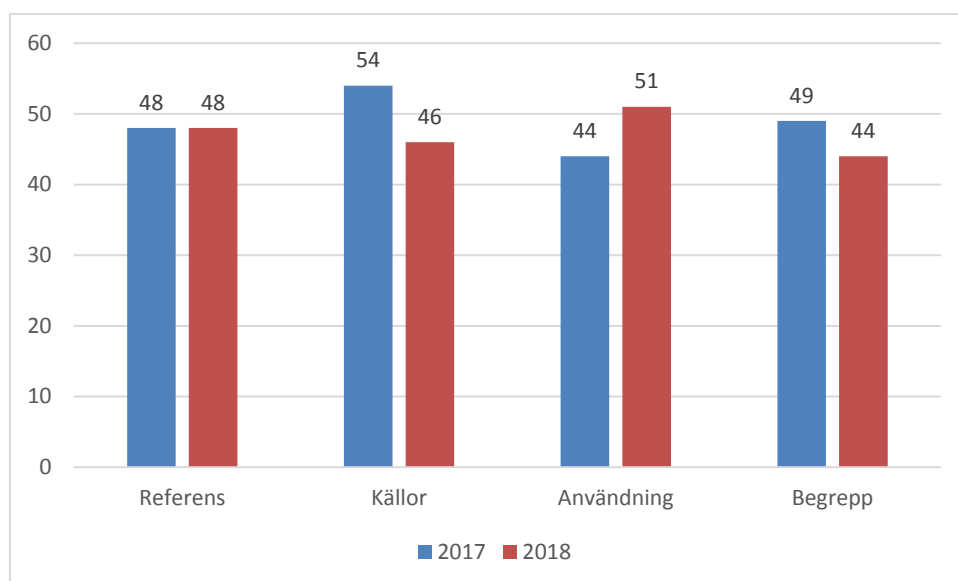
på detta sätt. Eftersom det utgör cirka sju procent av de elever som genomförde provet är den statistiska säkerheten relativt god och betygsfördelningen överensstämmer i stort med slutresultatet på provet. Detta underlag är därför användbart för att analysera tendenser på uppgiftsnivå och för olika kunskapskrav. Dessutom skickades kopior på drygt 400 fullständiga prov in för alla elever den födda 15:e varje månad.

De delar av kunskapskravet i historia som är riktade mot en specifik förmåga hanterar ofta olika processer som är viktiga vid utförandet av denna förmåga. Dessa mer avgränsade delar kallas här för delar av kunskapskrav.

De ämnesspecifika förmågorna och delar av kunskapskrav

Vid en analys av elevernas resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra ämnesspecifika förmågor som är framskrivna i kursplanen framkommer att eleverna har svårast för de uppgifter som behandlar användningen av begrepp. Resultatet framkommer i nedanstående diagram, vilket också gör det möjligt att jämföra med föregående år.

Diagram 2: Resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra förmågorna i proven 2017 och 2018 (andelen lämnade belägg i relation till totala antalet belägg i procent)

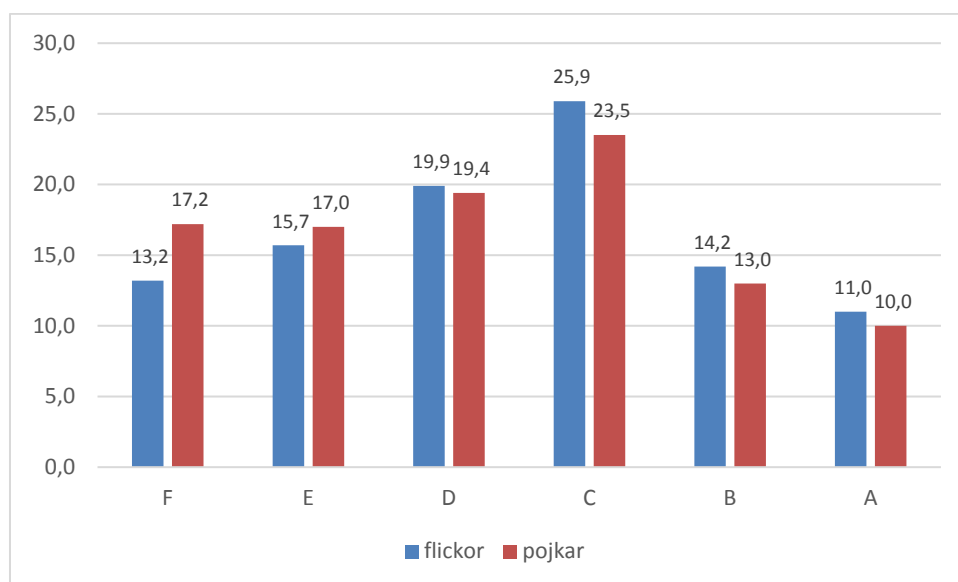
I jämförelse med provet 2017 är resultatet på uppgifterna kopplade till de olika förmågorna något mindre spritt med ett intervall på sju procent. Spridningen är acceptabel och den samlade bilden är att elevens resultat på de fyra förmågorna är likartat. Den avvikelse för förmågan att hantera källor som noterades i 2015 års prov med endast 35% är i årets prov, liksom 2016 och 2017, utjämnad. Orsaken är troligen en utvecklad kravgränssättning genom partnerskolesystemet och en ökad precisering av uppgifterna.

Förutom de inrapporterade 1764 resultaten på uppgiftsnivå har kopior på proven för alla elever födda den 15:e varje månad sänts in. Dessa kommer att mer noggrant analyseras och med det materialet kan frågor kring orsakerna till skillnader i lösningsfrekvensen på olika uppgifter utifrån olika förmågor behandlas.

Resultat fördelat på faktorerna kön och undervisning i svenska som andraspråk

Vid en jämförelse av provet mellan flickors och pojkars resultat för samtliga elever som genomfört provet, framkommer att flickorna har uppnått högre resultat.

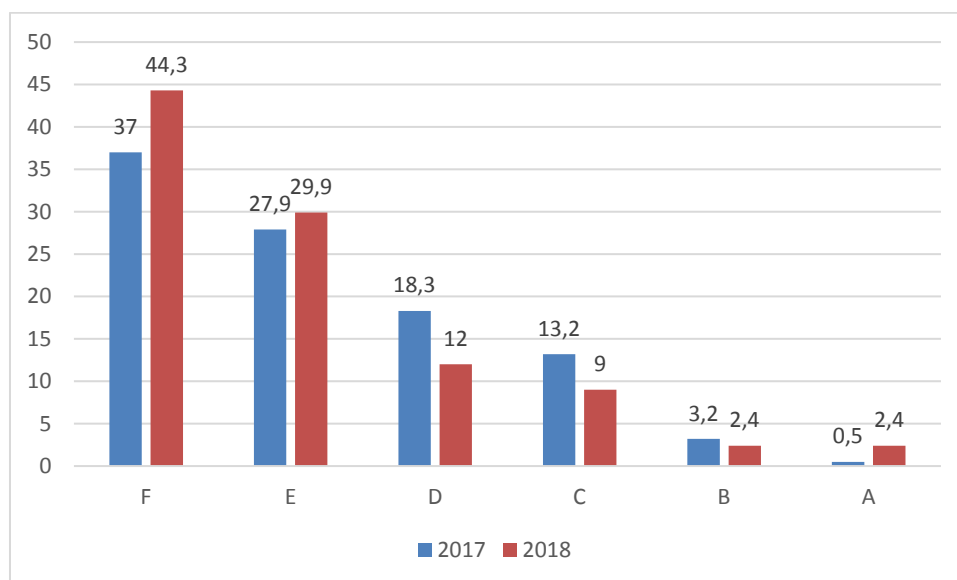
Diagram 3: Resultat fördelat på kön av samtliga elever som genomfört provet. Blått flickor, rött pojkar.

Resultatet på provet i historia avviker därmed inte från den generella bilden i andra prov, att flickor har genomgående högre resultat än pojkar. En analys på uppgiftsnivå utifrån de 1764 elever vars resultat rapporterats in, visar att fyra uppgifter har gynnat pojkar svagt medan sex uppgifter har gynnat flickor svagt. Ingen uppgift gynnade flickor eller pojkar starkt. De uppgifter som gynnat pojkar har genomgående strukturerade svarsformat medan samtliga uppgifter som gynnat flickor har öppna svarsformat. Detta mönster har i detalj nu upprepats för tredje året i rad.

Vid en fördelning av resultaten på ämnena svenska respektive svenska som andraspråk visar det sig att elever som läser svenska som andraspråk får lägre resultat än övriga elever.

Diagram 4: Resultat i procent för elever med svenska som andraspråk 2017 och 2018 års prov.

En analys på uppgiftsnivå visar att tre uppgifter statistiskt sett har gynnat elever med svenska som andraspråk svagt, medan två uppgifter missgynnat dessa elever svagt. Ingen uppgift har gynnat flickor eller pojkar tarkt och övriga uppgifter är neutrala. Det går inte att utläsa direkt något mönster som pekar på att uppgifter med strukturerat svarsformat systematiskt missgynnar elever med svenska som andraspråk.

En möjlig orsak till att elever som läser svenska som andraspråk har fått lägre resultat än elever med svensk bakgrund kan vara läs- och skrivförmågan. För att klara en uppgift i ett skriftligt prov måste eleven kunna läsa och förstå uppgiften och därefter formulera sitt svar i skrift. Elever som läser svenska som andraspråk har ofta olika domäner och områden inom vilka de kan sakna vissa begrepp vilket medför att flerspråkigheten kan inverka på deras läsförståelse på uppgiftsnivå. Då dessa domäner kan skifta på individnivå går det inte att utesluta att detta kan förklara en del av skillnaderna i resultatet. Provet genomgick en omfattande språkgranskning av lärare i svenska som andraspråk, men det är svårt att kompensera flerspråkighetens effekter fullt ut. Viktigt att notera är ökningen av antalet elever, vilka läser svenska som andraspråk, med provbetyget F.

Att resultatet genomgående är lägre för gruppen som läser svenska som andra språk i årets prov än i 2017 års prov kan ha en förklaring i att andelen nyinvandrade elever som skriver provet har ökat med drygt 20 procent mellan 2017 och 2018 års prov. Troligen finns här en stor grupp av de elever som läser svenska som andraspråk. Sannolikt är således en del av förklaringen till det försämrade

provresultatet för elever med svenska som andraspråk, beroende på att en större grupp än tidigare med nyinvandrade elever med kort skoltid i Sverige genomfört provet.

Provets konsistens

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbachs Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller mindre grad mäter samma kvaliteter. Ett bra resultat på provnivå brukar anges som 0,9 och över. Resultatet för provet var 0,928 vilket tyder på god konsistens hos provet som helhet. Resultatet på gruppnivå, t ex för uppgifter för kunskapskrav kopplade till en viss förmåga, bör vara över 0,7. Resultatet för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna fördelade sig enligt nedanstående tabell.

Tabell 1: Cronbachs Alpha för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna

Referensram	0,8299
Källor	0,7057
Historieanvändning	0,7727
Begrepp	0,7456

Uppgifterna om referensramskunskaper har ett tillfredställande värde. Jämfört med tidigare år har, som framgått av avsnittet om provets resultat, särskilt uppgifterna om källanvändning och hur historia skapas utvecklats ytterligare. Uppgifterna om historieanvändning har likaså en hög konsistens. De uppgifter som förbättrats tydligt är emellertid de som behandlar begrepp.

Ett problem vid uppgiftskonstruktionen har tidigare varit att inte tillräckligt många elevsvar från utprovningar har hållit en hög kvalitet i förhållande till det som presteras vid provtillfället. Detta har tidigare försvårat den statistiska bearbetningen och uppskattningen av t ex rimlig lösningsfrekvens på olika uppgifter, särskilt uppgifter med strukturerade svarsformat. Genom nya rutiner för utprovningar och ett utvecklat samarbete med ett urval skolor har emellertid från och med 2016 förutsättningarna för uppgiftskonstruktion och kravgränssättning starkt förbättrats. Detta har för 2018 års prov medfört att konstruktionen av uppgifter med strukturerade svarsformat har utvecklats och förfinats och att kravgränserna till den typen av uppgifter har kunnat stabiliseras.

Lärarenkät

Som ett led i uppföljningen av det nationella provet besvarades en digital lärarenkät. Lärarna ombads i lärarinformationen att besvara denna och antalet som gjorde enkäten var 195. En uppskattning utifrån antalet elever som genomförde proven är att det utgör drygt 20 procent av den aktuella lärargruppen. Den första delen av enkäten bestod av frågor som var gemensamma för alla samhällsorienterande ämnen. Till ämnesprovet i historia fanns dessutom en andra del av enkäten med frågor som endast gällde detta prov.

En majoritet eller 58% angav att de helt eller till stor del uppfattade provet i sin helhet som bra medan 38% svarade till viss del.. Svaren på frågan indikerar lärarnas uppfattning om hela provet och genomförandeprocessen. Angående skrivtiden ansåg 70% att 120 min/delprov var lagom men 27% att den var för kort.

På frågan om i hur hög grad stoffet behandlats i undervisningen svarade omkring 90% att det behandlats i hög eller ganska hög grad. En fråga i lärarenkäten gällde hur väl elevernas resultat låg i linje med deras övriga prestationer under läsåret där drygt 65% angav att så var fallet för flertalet elever. När det gäller balansen mellan öppna och strukturerade svarsformat ansåg drygt 80 % av de svarande lärarna att denna var lagom.

Omkring 57% av lärarna ansåg att svårighetsgraden på delprov A var lagom, och cirka 73% ansåg att den var lagom på Delprov B. För provbetyget A ansåg av lärarna 73% att betygsgränsen var rimlig och cirka 11% att den var satt för högt och 15% att den var satt för lågt. Ungefär 73 % ansåg att gränsen för provbetyget E var rimlig och drygt 21% att den var för lågt satt.

Ungefär 64 % av lärarna ansåg att bedömningsanvisningarna helt eller till stor del gav ett bra stöd. Andra omdömen som handlar om provets effekter är att cirka 65 % av lärarna instämmer helt eller delvis i att provet bidragit till att konkretisera kursplanen.

Sammanfattningsvis så uppfattar de allra flesta av de svarande lärarna provet som bra, lagom svårt, lagom omfattande och betygsgränserna som rimliga. Dock anser en stor grupp att skrivtiden varit för kort. Eftersom tiden inte kan påverkas får slutsatsen för provets del bli att det för en relativt stor grupp varit för omfattande. Intressant är att trots att över 15 % av eleverna fick betyget F anser 21% av lärarna att gränsen för betyget E ändå varit för lågt satt.

Slutsatser

De viktigaste slutsatserna som kan dras av provets konstruktion, genomförande och resultat är följande.

- Provets omfattning uppfattas fortfarande som ett problem. En relativt stor grupp av de lärare som genomförde provet anser att den anslagna tiden inte räcker till.
- De tydliga skillnaderna mellan flickors och pojkars prestationer på uppgifter med olika format bör så långt det är möjligt analyseras ytterligare.